УДК 616.1–084:301:378.14

УДОСКОНАЛЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ ЗАДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФІЛАКТИКИ СЕРЦЕВО-СУДИННИХ ЗАХВОРЮВАНЬ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Канд. мед. наук І. М. Ткачук

Українська військово-медична академія, клініка амбулаторної допомоги Національного військово-медичного клінічного центру «ГВКГ» МО України, м. Київ

Задля оптимізації педагогічного процесу на кафедрі військової загальної практики — сімейної медицини Української військово-медичної академії щодо підвищення поінформованості військових лікарів із питань профілактики серцево-судинних захворювань проведено анонімне соціологічне опитування 35 лікарів загальної практики Клініки амбулаторної допомоги Національного військово-медичного клінічного центру «Головний військовий клінічний госпіталь» та 49 слухачів кафедри військової загальної практики — сімейної медицини. Для проведення дослідження були розроблені анкети соціологічного опитування. Результати дослідження обґрунтовують доцільність запровадження тематичного навчального модуля «Профілактика серцево-судинних захворювань у військовослужбовців на засадах доказової медицини» для слухачів Української військово-медичної академії факультету підготовки військових лікарів і тренінгу «Профілактика серцево-судинних захворювань у військовослужбовців» для слухачів факультету перепідготовки військових лікарів.

Ключові слова: *профілактика серцево-судинних захворювань, військові лікарі, професійна освіта.*

УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ПРОЦЕССА ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ПРОФИЛАКТИКИ СЕРДЕЧНО-СОСУДИСТЫХ ЗАБОЛЕВАНИЙ У ВОЕННОСЛУЖАЩИХ

Канд. мед. наук И. М. Ткачук

Для оптимизации педагогического процесса на кафедре военной общей практики — семейной медицины Украинской военно-медицинской академии по проблеме повышения осведомленности военных врачей по вопросам профилактики сердечно-сосудистых заболеваний проведен анонимный социологический опрос 35 врачей общей практики Клиники амбулаторной помощи Национального военно-медицинского клинического центра «Главный военный клинический госпиталь» и 49 слушателей кафедры военной общей практики — семейной медицины. Для проведения исследования были разработаны анкеты социологического опроса. Результаты исследования обосновали целесообразность внедрения тематического учебного модуля «Профилактика сердечно-сосудистых заболеваний у военнослужащих на принципах доказательной медицины» для слушателей Украинской военно-медицинской академии факультета подготовки военных врачей и тренинга «Профилактика сердечно-сосудистых заболеваний у военнослужащих» для слушателей факультета переподготовки военных врачей.

Ключевые слова: *профилактика сердечно-сосудистых заболеваний, военные врачи, профессиональное образование.*

IMPROVEMENT OF EDUCATIONAL PROCESS TO IMPROVE THE QUALITY OF PREVENTION OF CARDIOVASCULAR DISEASES IN MILITARY PERSONNEL

I. M. Tkachuk

In order to optimize the educational process at the department of military general practice — family medicine Ukrainian military medical academy to raise awareness of military doctors in the prevention of cardiovascular disease conducted an anonymous poll of 35 general practitioners Clinics ambulatory care National Military Medical Clinical Centre "The Main Military Clinical hospital "and 49 students of the military department of general practice — family medicine. For the study developed a questionnaire poll. The survey results substantiated the need to implement the thematic training module "Prevention of cardiovascular diseases among the military people on the principle of the evidence-based medicine" for students of Ukrainian Military Medical Academy Military doctors training department and for the training "Prevention of cardiovascular diseases among the militaries" for military doctors retraining department.

Keywords: *prevention of cardio-vascular diseases, military doctors, professional education.*

Упродовж багатьох років хворобам системи кровообігу належать чільні позиції в структурі захворюваності, працевтрат, смертності та звільнень за медичними показаннями військовослужбовців Збройних Сил України в мирний час [2]. У 2013 р. ВООЗ запровадила

стратегію «Глобального плану дій щодо профілактики неінфекційних захворювань та боротьби з ними на 2013–2020 роки», два пункти якої безпосередньо орієнтовані на профілактику серцево-судинних захворювань (ССЗ) [7]. В Україні профілактична спрямованість на засадах доказової медицини на рівні первинної медичної допомоги визнана Національною стратегією «Здоров'я-2020» (2013) [5] приорітетною та регламентована Уніфікованим клінічним протоколом первинної, екстреної та вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги «Профілактика серцево-судинних захворювань» (УКПМД), затвердженим Наказом Міністерства охорони здоров'я України № 564 від 13.06.2016 [6]. Особлива роль у наданні якісних профілактичних послуг належить фахівцям первинної медичної допомоги, від рівня знань і вмінь яких залежить ефективність упровадження заходів із профілактики ССЗ [1, 3]. Цей аспект проблеми є актуальним і для підготовки військових лікарів загальної практики — сімейної медицини.

Мета роботи — дослідити необхідність розробки й упровадження тематичного навчального модуля «Профілактика ССЗ у військовослужбовців на засадах доказової медицини» для слухачів Української військово-медичної академії (УВМА) факультету підготовки військових лікарів та тренінгу «Профілактика ССЗ у військовослужбовців» для слухачів факультету перепідготовки військових лікарів.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Для проведення дослідження розроблено дві анкети соціологічного опитування: для слухачів УВМА факультету підготовки військових лікарів першого-третього років навчання та лікарів загальної практики (ЛЗП) військової первинної медичної допомоги. Анкета для слухачів включала 10 питань щодо доцільності запровадження та змісту модуля «Профілактика ССЗ у військовослужбовців на засадах доказової медицини». Анкета для ЛЗП військової первинної медичної допомоги включала 21 питання щодо їх участі у підвищенні поінформованості пацієнтів із питань здорового способу життя (ЗСЖ), доцільності запровадження та змісту навчального тренінгу «Профілактика ССЗ у військовослужбовців».

Проведено анонімне соціологічне опитування ЛЗП (n = 35), які працюють у клініці амбулаторної допомоги (КАД) Національного військово-медичного клінічного центру «Головний військовий клінічний госпіталь» (НВМКЦ «ГВКГ») (середній вік 46,8 ± 9,6, стаж роботи 23,7 ± 9,9) та слухачів кафедри військової загальної практики — сімейної медицини (ВЗП–СМ) УВМА (n = 49, середній вік 25,3 ± 1,3). Дані з анкет вносилися в комп'ютерну базу даних для подальшої статистичної обробки. Для формування бази даних і статистичної обробки результатів використовувалася програма Microsoft Excel.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Згідно з сучасними засадами доказової медицини, основними заходами профілактики ССЗ є виявлення факторів ризику (ФР), стратифікація ризику розвитку серцево-судинних подій, упровадження засад ЗСЖ та корекція ФР [6]. За даними проведеного соціологічного опитування ЛЗП КАД установлено, що 62,8 % із них регулярно обговорюють із пацієнтами питання ЗСЖ і 37,1 % це роблять «не завжди». У цьому випадку переважна більшість лікарів (90,1 %) проводить профілактичне консультування за ініціативи самого пацієнта, 77,1 % — у зв'язку з клінічним станом пацієнта і 54,5 % — у разі першого звернення пацієнта (табл. 1).

Таблиця 1

Самооцінка ЛЗП основних причин обговорення основних питаннь здорового способу життя

Характеристика чинників	ЛЗП (n = 35), %
Клінічний стан пацієнта	77,1
Усім хворим, що звертаються до лікаря вперше	54,5
Ініціатива пацієнта	90,1

Таблиця 2

Самооцінка ЛЗП основних питань у процесі профілактичного консультування

Напрямки профілактичного консультування	ЛЗП (n = 35), %
Корекція артеріального тиску	91,4
Припинення тютюнопаління	85,7
Дотримання основних засад здорового способу життя	80
Корекція рівня холестерину	54,3
Контроль маси тіла	45,7
Підвищення фізичної активності	42,9

Узагальнено основні питання, які обговорюють ЛЗП із пацієнтами в процесі профілактичного консультування (табл. 2).

Переважна більшість ЛЗП (62,9 %) надає рекомендації усно та 68,7 % зазначають, що мають потребу в додатковому інформаційному матеріалі (пам'ятках для пацієнта, інформаційних листках).

Відповідно до вимог УКПМД «Профілактика серцево-судинних захворювань» [6] оцінку абсолютного ризику фатальних серцево-судинних подій упродовж 10 років життя необхідно проводити з використанням шкали SCORE. Проте у своїй щоденній практичній діяльності шкалою SCORE користуються менше половини (31,4 %) ЛЗП. У пацієнтів з артеріальною гіпертензією оцінка серцево-судинного ризику задля розробки індивідуальної лікувально-профілактичної програми лікарями проводиться активніше (77,1 %).

Слухачі УВМА(98 %) вважають, що ЗСЖ і профілактиці ССЗ належить важливе місце в збереженні здоров'я пацієнта. Проте на запитання «Чи будете ви проводити профілактичне консультування для пацієнтів?» лише 51 % респондентів відповіли — «для всіх», 38,8 % — «за необхідності», 20,4 % — у разі першого звернення пацієнта та 4,1 % — за ініціативи самого пацієнта.

Близько 81,6 % слухачів зазначають, що мають потребу в додатковому інформаційному матеріалі — інформаційних листках, пам'ятках для пацієнтів, які необхідні у разі проведення консультування пацієнтів щодо профілактики ССЗ.

Ми запитали в респондентів, чи доцільно, на їхню думку, запровадити кафедрою тренінг «Профілактика ССЗ у військовослужбовців» (для ЛЗП) та навчальний модуль «Профілактика ССЗ у військовослужбовців на засадах доказової медицини» (для слухачів УВМА). Було з'ясовано, що 97,1 % ЛЗП та 89,8 % слухачів УВМА вважають таке впровадження доцільним, що сприятиме поліпшенню якості профілактичної роботи та її ефективності.

Ми також з'ясували у респондентів, які саме питання, на їхню думку, доцільно було б включити до навчальної програми з профілактики ССЗ (табл. 3).

Водночас більшість ЛЗП та слухачів УВМА цікавлять такі питання: сучасні стратегії

Таблиця 3

Самооцінка ЛЗП та слухачами УВМА основних питань, які доцільно включити в навчальну програму з профілактики ССЗ у військовослужбовців

Основні напрямки в навчальній програмі	ЛЗП (n = 35), %	Слухачі УВМА (n = 44), %
Технологія та методологія проведення профілактичного консультування	64,7	50
Сучасні стратегії профілактики	84,2	77,3
Сучасна доказова база щодо факторів ризику серцево-судинних захворювань та їх корекції	76,5*	50
Основні аспекти здорового способу життя	76,5*	50
Використання ресурсів Інтернету в медичній практиці	85,3*	20,5

Примітка: * — вірогідність різниці порівняно з відповідями слухачів УВМА, $p < 0,05$.

профілактики, сучасна доказова база щодо ФР ССЗ та їх корекції, основні аспекти ЗСЖ, технологія та методологія проведення профілактичного консультування.

Було встановлено, що ЛЗП (85,3 %) та слухачі УВМА (95,9 %) для отримання інформації медичного характеру використовують Інтернет, послуговуючись переважно україно- чи російськомовними джерелами (відповідно, 93,3 та 91,8 % респондентів, $p < 0,05$). Також у навчальний модуль ЛЗП вважають за необхідне включити питання «використання Інтернету в медичній практиці» та (91,2 %) підтримують створення на веб-сайті НВМКЦ «ГВКГ» розділу «Довідник лікаря», де мають бути розміщені сучасні матеріали щодо профілактики ССЗ.

Проведене соціологічне опитування виявило основні проблемні моменти в роботі ЛЗП військової первинної медичної допомоги щодо профілактики ССЗ та обґрунтовує необхідність запровадження заходів щодо вдосконалення післядипломної підготовки лікарів із метою формування в них знань і вмінь задля підвищення якості профілактичної діяльності в амбулаторно-поліклінічних умовах.

ВИСНОВКИ

1. Результати опитування визначили, що лише 31,4 % ЛЗП первинної військової медичної допомоги використовують шкалу SCORE для стратифікації фатальних серцево-судинних подій у щоденній практичній діяльності і 77,1 % — визначають серцево-судинний ризик у хворих на артеріальну гіпертензію. Регулярно обговорюють із пацієнтами питання ЗСЖ 62,8 % опитаних лікарів, 37,1 % це роблять не завжди.

2. Упровадження навчального модуля «Профілактика ССЗ у військовослужбовців на засадах доказової медицини» на кафедрі військової загальної практики — сімейної медицини підтримують 89,8 % слухачів УВМА, тренінгу «Профілактика ССЗ у військовослужбовців» — 97,1 % ЛЗП.

3. Для оптимізації післядипломної освіти військових лікарів щодо підвищення якості профілактики ССЗ доцільно розробити та запровадити на кафедрі військової загальної практики — сімейної медицини УВМА тематичний навчальний модуль «Профілактика ССЗ у військовослужбовців на засадах доказової медицини» для слухачів УВМА факультету підготовки військових лікарів та тренінгу «Профілактика ССЗ у військовослужбовців» для слухачів факультету перепідготовки військових лікарів; на сайті НВМКЦ «ГВКГ» створити «Довідник лікаря» з метою розміщення сучасних матеріалів щодо профілактики ССЗ.

Проведене соціологічне опитування виявило основні проблемні моменти в роботі ЛЗП військової первинної медичної допомоги щодо профілактики ССЗ та обґрунтовує необхідність *у перспективі* удосконалення післядипломної підготовки лікарів із метою формування в них знань і вмінь задля підвищення якості профілактичної діяльності в амбулаторно-поліклінічних умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз проблемних питань існуючої системи підготовки кадрів для первинної ланки охорони здоров'я / Ю. В. Вороненко, О. Г. Шекера, Н. В. Медведовська, В. В. Краснов // Сімейна медицина. — 2014. — № 3 (53). — С. 35–41.

2. Аналіз стану здоров'я військовослужбовців Збройних Сил України за показами 2001–2009 рр. : інформ.-аналіт. матеріали / Р. Х. Камалов, М. Ю. Антомонов, Є. Б. Лопін [та ін.] ; ВМД МО України, НДІ ВПС ЗС України. — Київ, 2011. — 176 с.

3. *Грузєва Т. С.* Імплементація рекомендацій ВООЗ з впровадження сучасних профілактичних технологій в освітні програми підготовки фахівців первинної ланки охорони здоров'я / Т. С. Грузєва // Запровадження Національного плану дій щодо неінфекційних захворювань відповідно до Європейської стратегії «Здоров'я-2020 : основа Європейської політики в підтримку дій держави і суспільства в інтересах здоров'я та благополуччя» : зб. наук. праць наук. конф. з міжнар. участю. — Київ, 2015. — С. 46.

4. *Грузєва Т. С.* Інформаційне забезпечення фахівців первинної ланки охорони здоров'я з питань доказової профілактики / Т. С. Грузєва, О. Г. Пузанова // Україна. Здоров'я нації. — 2015. — № 2. — С. 91–95.

5. Здоровье-2020. Основы политики и стратегия / Шестьдесят вторая сессия, Европейский региональный комитет EUR/RC62/8, Мальта, 10–13 сентября 2012 г. Док. UR/RC62/Conf. Doc. /8. — ЕРК ВОЗ, 2012. — 192 с.

6. Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги. Профілактика серцево-судинних захворювань : Наказ МОЗ України від 13.06.2016 № 564 [Електронний ресурс]. — Пошук за реквізитами : ww.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20160613_0564.html

7. Global action plan for the prevention and control of noncommunicble diseases 2013–2020. — WHO, Geneva, 2013. — 103 p.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ХМАПО ПЛАТНИХ ЦИКЛІВ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ Й УДОСКОНАЛЕННЯ ЛІКАРІВ НА 2017 РІК

КАФЕДРА МЕДИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ, СПОРТИВНОЇ МЕДИЦИНИ ТА ЛІКУВАЛЬНОЇ ФІЗКУЛЬТУРИ

Зав. кафедри проф. В. О. Малахов *тел.: 725-06-01; 063-58-10-46*

Медикаментозні та немедикаментозні методи лікування та реабілітації в спортивній медицині (для лікарів лікувального профілю)	15.03–03.05
Медикаментозні та немедикаментозні методи лікування та реабілітації в спортивній медицині (для лікарів лікувального профілю)	19.05–02.06
Медикаментозні та немедикаментозні методи лікування та реабілітації в спортивній медицині (для лікарів лікувального профілю)	21.09–05.10
Медикаментозні та немедикаментозні методи лікування та реабілітації в спортивній медицині (для лікарів лікувального профілю)	15.11–29.11

КАФЕДРА НАРКОЛОГІЇ

Зав. кафедри проф. І. К. Сосін *тел.: 52-61-77*

Наркологія (для лікарів, які атестуються на II, I, вищу категорії)	20.04–23.05
Наркологія (для лікарів, які атестуються на II, I, вищу категорії)	06.11–05.12

КАФЕДРА НЕВРОЛОГІЇ ТА ДИТЯЧОЇ НЕВРОЛОГІЇ

Зав. кафедри проф. Т. А. Літовченко *тел.: 349-44-86*

Клінічна та ультразвукова діагностика перинатальних уражень нервової системи (для дитячих неврологів, педіатрів, лікарів УЗД, неонатологів, акушерів-гінекологів, лікарів сімейної медицини)	08.09–06.10
Неврологія. Випуск 2016 р.	02.10–29.12

КАФЕДРА ПСИХІАТРІЇ

Зав. кафедри проф. В. М. Козідубова *тел.: 738-42-41*

Психіатрія. Випуск 2016 р.	01.11–29.12